

Mednarodni ekumenski simpozij Teologija v dialogu

Maribor, 16.–18. oktober 2014

Od 16. do 18. oktobra je na Teološki fakulteti, enota v Mariboru, potekal mednarodni ekumenski simpozij z naslovom *Teologija v dialogu*. V sklopu simpozija je bila vzporedno organizirana mednarodna znanstvena delavnica *Moč in nemoč besede v družbenem dialogu*. Simpozij sta organizirali Teološka fakulteta, enota v Mariboru, in Inštitut Stanka Janežiča za ekumensko teologijo in medreligijski dialog.

Na simpoziju je sodelovalo več kakor petdeset domačih in tujih strokovnjakov in doktorskih študentov. Udeleženci simpozija so večplastno preiskovali naslednje vsebinske sklope ali sekcije: krščanska občestva v dialogu; liturgija, umetnost in kultura; teološki in filozofski razmisleki; sodobni izzivi krščanstvu v Evropi; moč in nemoč besede v dialogu.

1. Inštitut Stanka Janežiča za ekumensko teologijo in medreligijski dialog

Inštitut za ekumensko teologijo in medreligijski dialog je bil ustanovljen dne 7. januarja 2013 na seji senata Teološke fakultete v Ljubljani. Sedež Inštituta je (na enoti) v Mariboru, in to iz več razlogov. Maribor ima dolgo tradicijo intelektualnega središča, ki je bilo odprto za ekumenski dialog in za povezovanje različnih idej. Ni naključje, da je bil prvi od tradicionalnih ekumenskih simpozijev, ki so kot medfakultetni simpoziji dolga leta povezovali profesorje katoliških, pravoslavnih in evangeličanskih fakultet s področja nekdanje Jugoslavije, organiziran prav v Mariboru leta 1974. Končno je tukaj deloval velikan ekumenskega dialoga, Stanko Janežič, čigar dediščino na poseben način oživlja in ohranja ta inštitut.

Inštitut Stanka Janežiča za ekumensko teologijo in medreligijski dialog izvaja znanstvenoraziskovalno in pedagoško dejavnost s področja ekumenizma, medreligijskega in medkulturnega dialoga. Inštitut ima ekumensko-dialoške vsebine za pomembno področje znanstvenega delovanja, zato združuje vse raziskovalne in študijske dejavnosti na področju teologije, duhovnosti, ekumenizma in dialoga, religiologije in judovstva, prava in filozofije, etike in družinskih študij in se dejavno vključuje v družbeno dogajanje. Z zavedanjem, da medverski in medkulturni dialog prispeva k reševanju sodobnih vprašanj, se inštitut osredotoča na vrednote, ki utemeljujejo in povezujejo posameznike, verske in družbene skupine ter kulture. Z interdisciplinarnim osvetljevanjem teh vprašanj prispeva k poglobljanju vre-

dnot, ki zagotavljajo kakovostno sobivanje in razvoj posameznikov in skupin v širšem in ožjem okolju.

2. 40 let ekumenskih simpozijev

Simpoziji so od leta 1974 dalje izmenično potekali v organizaciji Teološke fakultete v Ljubljani, Katoliške bogoslovne fakultete v Zagrebu in Pravoslavne teološke fakultete v Beogradu. Prvi simpozij je bil organiziran v Mariboru leta 1974. Od leta 1974 do leta 1990 so fakultete priredile devet medfakultetnih ekumenskih simpozijev, ki so bili po letu 1990 prekinjeni zaradi vojne na Balkanu.

Po več kakor dvajsetletnem premoru je bil leta 2012 v Mariboru organiziran ekumenski in medverski simpozij v okviru prireditev Maribora kot evropske prestolnice kulture, naslov simpozija je bil *Verstva v dialogu s sodobno kulturo*. Simpozij je pokazal potrebo po ponovni oživitvi ekumenske in dialoške tradicije, zato je ob 40. obletnici prvega od medfakultetnih simpozijev v Mariboru od 16. do 18. oktobra 2014 potekal mednarodni ekumenski simpozij *Teologija v dialogu*.

3. Prvi dan simpozija

Mednarodna znanstvena delavnica *Moč in nemoč besede v družbenem dialogu*

Simpozij se je začel v četrtek, 16. oktobra, z otvoritvijo znanstvene delavnice (iz projekta *Internacionalizacija Univerze v Ljubljani*) z naslovom *Moč in nemoč besede v družbenem dialogu*. Zbrane je najprej nagovoril izr. prof. dr. Maksimilijan Matjaž, predstojnik katedre za Sveto pismo in judovstvo in nosilec delavnice. Njegove besede je pospremila kulturna točka Milade Kalezić, ki je ob glasbeni spremljavi recitala izbrane misli blaženega škofa Slomška o moči in nemoči besede. Sledilo je slavnostno predavanje akad. prof. dr. Jožeta Krašovca z naslovom *Komparativna presoja koncepta pravičnosti v antiki*. Akademik je predstavil osnovni pomen koncepta pravičnosti v klasičnih antičnih kulturah in pokazal, da kljub podobnostim reprezentacij pravičnosti v politeističnih, panteističnih in monoteističnih kulturah – v kategorijah, kakor so motivi, besedišče, podobe in literarne strukture – obstaja bistvena razlika na ontoloških podlagah. »Sumerski, akadski, egiptovski, grški in rimski koncepti pravičnosti se niso dvignili nad okvir kozmičnih in kolektivističnih družbenih zakonov. Razsežnosti pravičnosti, kot so predstavljene v Svetem pismu, pa po drugi strani segajo do najbolj intimnih območij človekovega srca in do končnih duhovnih namenov človekove eksistence,« je razmišljal akademik. Velika prednost svetopisemskega razumevanja pravičnosti je, da jo dojema Sveto pismo tako v smislu medosebnostnih odnosov med Bogom in ljudmi kakor tudi v smislu medsebojnih človeških odnosov. »Na tej osnovi se imena in besede uporabljajo kot simboli personificirane pravičnosti in ljubezni. Personifikacija Besede se *par excellence* dogaja preko inkarnacije Besede v Jezusu Kristusu.« Višek te personifikacije je bil dosežen s svetopisemskim razodetjem Boga kot stvarnika,

ki svojo pravičnost uresničuje z močjo ljubezni (Bog je ljubezen (1 Jn 4,8)) kot povzetkom vseh atributov Boga.

Sledila so predavanja v delavnici oziroma področni sekciji *Moč in nemoč besede v dialogu*; zvrstilo se je petnajst predavanj, ki so iz različnih gledišč osvetljevala judovsko-krščanski koncept besede, etično zavezanost k pomenu besede in k prepovedi b/Besede kot nosilke človeške identitete.

3.1 Od ekumenske do Jeruzalemske Biblije

Leto 1974 ni bilo pomembno le zaradi prvega mednarodnega ekumenskega simpozija, ki je bil organiziran v Mariboru, temveč tudi zaradi dejstva, da je tega leta izšla tako imenovana ekumenska izdaja Svetega pisma (ki je predelana in popravljena različica mariborskega Svetega pisma 1959–1961). V počastitev (dvojnemu) jubileju je po koncu znanstvene delavnice na okrogli mizi z naslovom *Od ekumenske do jeruzalemske Biblije* skupina prevajalcev pod vodstvom akad. prof. dr. Jožeta Krašovca predstavila jeruzalemsko izdajo Svetega pisma.

Priprava novega, katoliškega komentiranega prevoda Svetega pisma poteka na podlagi francoske Jeruzalemske Biblije (*La Bible de Jérusalem*) – najbolj priznane in vplivnega katoliškega prevoda Svetega pisma v obdobju po drugi svetovni vojni – kot strokovni projekt Teološke fakultete ob sodelovanju Družine. Leta 2010 je kot prva prevedena knjiga izšla Nova zaveza s psalmi, leta 2013 so izšle modrostne in preroške knjige, v začetku leta 2014 še Peteroknjižje. Prihodnje leto bodo izšle še druge knjige in tako bo prevod jeruzalemske izdaje Svetega pisma pripravljen za izid v eni knjigi, ki bo obsegala okoli tri tisoč strani.

O prevajanju jeruzalemske izdaje Svetega pisma, o uporabi v liturgičnih knjigah in končno o smislu novega prevoda so spregovorili: izr. prof. dr. Irena Avsenik Naberger (moderatorica), akad. prof. dr. Jože Krašovec, izr. prof. dr. Maksimilijan Matjaž, doc. dr. Maria Carmela Palmisano, doc. dr. Miran Špelič in doc. dr. Terezija S. Večko.

Akademik Krašovec je poudaril, da »sloves jeruzalemske izdaje ni povezan le s prevodom, ki se dokaj dosledno drži izvirnih besedil, temveč tudi z odličnimi in uporabnimi uvodi, opombami, referencami in raznimi dodatki«. Dr. Matjaž se je navezal na močno gibanje v Evropi v sedemdesetih in osemdesetih letih za pripravo prevodov, ki bi čimbolj ustrezali domačemu jeziku. »Tendenca t. i. enotnega prevajanja je bila po eni strani ta, da bi prišli do enotnih vsebinskih rešitev, ki bi jim lahko pritrdili katoličani in protestanti, po drugi pa, da bi prišli do razumljivega jezika. Tako je nastalo t. i. dinamično prevajanje.« Ob tem se je po mnenju dr. Matjaža posebno pri evangelijih pokazalo, da standardni prevod ni bil dovolj izrazit: »Prišli smo do modrosti, da razumljive stvari niso vedno bližje originalu in boljše,« je dr. Matjaž utemeljeval potrebnost novega prevoda. Dr. Špelič je smiselnost novega prevoda prikazal na zgledu prevajanja psalmov: »Standardni prevod je natančen, zvest, včasih tudi na račun spevnosti. Pri psalmih za bogoslužje pa je treba biti pozoren, da ga je mogoče zapeti po koralnem napevu, zato smo premetavali besede, iskali prave izraze. Glavno merilo je bila spevnost, poetičnost, vendar

ne na račun točnosti, še manj na račun poplitvenja izraza. Ugotovili smo namreč, da je bila v obstoječih prevodih marsikatera podoba precej poenostavljena ali celo izgubljena.«

Dr. Večkova je poudarila, da je Sveto pismo celota in da vse njegove dele povezuje jezikovna identiteta, podobnost ali sorodnost, zato se vsi deli Svetega pisma med seboj pojasnjujejo. Izpostavila je, da ključni teološki izrazi v različnih stavkih, v različnih literarnih vrstah, na različnih ravneh govora – in v različnih prevodih – ohranjajo isti pomen. »Zvesto prevajanje pomeni vračanje v ustno izročilo,« je dejala dr. Večko. Nato je sklenila: »Toda sporočilo ima isto neustavljivo moč, enako zahtevnost, enako tolažbo, enako obljubo.« Dr. Palmisanova je pri prevajanju na eni strani ob upoštevanju dosedanjih prevodov in na drugi v zvestobi hebrejskemu izražanju iskala najbolj ustrezne rešitve in bolj primerne tehnične izraze: »Pri prevajanju Svetega pisma sem doživela izziv, da sem zvesta božji besedi pod vsemi vidiki in da hkrati iščem primerne sodobne jezikovne rešitve, ki pa ne smejo opustiti značilnosti bibličnega izražanja tudi takrat, ko je splošna sodobna občutljivost drugačna od svetopisemskih pisateljev, saj tako ostane razvidna in zgovorna razlika med božjo in človekovo govorico.«

3.2 Teologija v dialogu

Po sklepu okrogle mize je sledilo slavnostno odprtje simpozija s prvim plenarnim predavanjem. Navzoče v Slomškovi dvorani so najprej pozdravili doc. dr. Mateja Pevec Rozman, predstojnica Teološke fakultete, enota v Mariboru, prof. dr. Mihaela Koletnik, predstavnica rektorja Univerze v Mariboru, izr. prof. dr. Avguštin Lah, predstojnik Inštituta Stanka Janežiča za ekumensko teologijo in medreligijski dialog, in msgr. dr. Stanislav Lipovšek, apostolski administrator nadškofije Maribor. Za kulturno popestritev ozračja je poskrbel mladinski pevski zbor OŠ Prežihovega Voranca.

Sledili sta kratki predstavitvi ekumenske znanstvene revije *Edinost in dialog*, ki jo je pripravil odgovorni urednik, izr. prof. Maksimilijan Matjaž, in spremljajoče razstave *40 let ekumenskih simpozijev*. Razstavo je odprla vodja Teološke knjižnice v Mariboru, zn. sod. dr. Fanika Krajnc - Vrečko.

Edinost in dialog (Unity and Dialogue) je znanstvena revija Inštituta za ekumensko teologijo in medreligijski dialog Teološke fakultete UL z recenzijo. Dr. Matjaž je poudaril, da revija želi ohraniti tradicijo ekumenskega dialoga, ki se v novih verskih in kulturnih razmerah nujno obrača tudi v dialog z drugimi verstvi, in tako v slovenski prostor prinašati priložnost za najširši teološko-ekumenski in medkulturni dialog. Dr. Krajnc - Vrečko, avtorica razstave, je predstavila razstavo, ki je v predverju Teološke knjižnice v Mariboru kot spremljevalna razstava simpozija prikazovala zbornike, teme, udeležence, poročila in fotografije (iz) bogate 40-letne tradicije ekumenskih simpozijev.

Osrednji dogodek slavnostnega odprtja simpozija je bilo plenarno predavanje izr. prof. dr. Jureta Zečevića, predstojnika ekumenskega inštituta KBG Zagreb, z naslovom *Suvremeni sporazumi i nespোরazumi oko ekumenizma*. Dr. Zečević je

najprej predstavil pomembne ekumenske sporazume in dokumente, nato se je v duhu Kristusove prošnje, »da bi bili vsi eno« (Jn 17,21) spraševal o pomenu ekumenizma, ki ga katoliška Cerkev prepoznava kot dosledno obliko posnemanja Jezusa Kristusa. Kljub temu so v nekaterih krščanskih skupnostih zavrnilo idejo ekumenizma kot herezijo in kot relativizacijo njihove pravovernosti. Dr. Zečević je kot razlog številnih (komunikacijskih) nesporazumov pokazal in razgrnil različna razumevanja, manipulacije in izrabljanja koncepta ekumenizma. To dejstvo po njegovem mnenju nujno narekuje potrebo po ozaveščanju in osvetljevanju obstoječih nesoglasij in nesporazumov, a – po mnenju dr. Zečevića – pomembno prispeva k edinosti Kristusove vesoljne Cerkve.

4. Drugi dan simpozija

Drugi dan simpozija se je začel z drugim plenarnim predavanjem, ki ga je imel izr. prof. dr. Milan Žust, svetovalec Papeškega sveta za pospeševanje edinosti kristjanov in član Mešane mednarodne komisije za teološki dialog med katoliško in pravoslavno Cerkvijo. Naslov plenarnega predavanja je bil *Edinost v Kristusu, izhaja joč iz Kratke pripovedi o antikristu Vladimirja Solovjova*. »Govorimo o ljubezni, celo o ljubezni do sovražnikov, pa se težko srečamo celo s tistimi, ki oznanjajo istega Kristusa, isto ljubezen,« je razmišljal dr. Žust. Medtem ko se

Evropa vedno bolj povezuje na politični in ekonomski ravni, kristjani ostajamo zaverovani vsak v svoj prav in le s težavo delamo majhne korake eden naproti drugemu. Razlog dr. Žust vidi v dejstvu, da smo se vsi bolj ali manj oddaljili od Jezusa Kristusa: »Občasno so nam postale bolj pomembne stvari, ki so drugotnega pomena: izrazi vere, drže v molitvi, cerkvene strukture. Vse to je zelo pomembno, vendar je lahko tudi ovira, če postane važnejše od Kristusa, od odnosa z Njim in z bližnjimi.« Svoje razmišljanje je slikovito ponazoril s Solovjovovo pripovedjo o Antikristu in s pisateljevo življenjsko zgodbo, ki je, ne da bi zanikal svojo pravoslavno vero, izpovedal tudi katoliško in tako vstopil v edinost s katoliško Cerkvijo.

Zadnje plenarno predavanje z naslovom *Savremeni tokovi liturgijskog bogoslovja u srpskoj pravoslavnoj crkvi* je imel izr. prof. dr. Vladimir Vukašinović z beograjske pravoslavne teološke fakultete. Dr. Vukašinović je v predavanju predstavil zgodovinsko analizo osebnosti in institucij, ki so razvijale liturgično teologijo v srbski pravoslavni Cerkvi v zadnjih nekaj desetletjih. V nadaljevanju je posvetil posebno pozornost učinkom in posledicam tujih teoloških vplivov – tako pravoslavni vlivov kakor vplivov drugih krščanskih Cerkva – na sodobno srbsko liturgično teologijo; s tem je pokazal nujnost dialoške podlage za (nadaljnji) razvoj srbske liturgične teologije.

V nadaljevanju so sledila predavanja po področnih sekcijah. V štirih sekcijah se je vzporedno zvrstilo triindvajset predavanj. Predavatelji so obravnavali in osvetljevali naslednje tematske sklope: krščanska občestva v dialogu; liturgija, umetnost in kultura; teološki in filozofski razmisleki; sodobni izzivi krščanstvu v Evropi.

V prvem sklopu so strokovnjaki razmišljali na splošno o krščanskem občestvu in dialogu z drugimi. V drugem sklopu so osvetljevali vprašanja liturgije, umetnosti in kulture s pravoslavnega, s protestantskega in z judovskega vidika. V tretjem sklopu je bila v ospredju teološko-filozofska refleksija današnjega časa, v zadnjem, četrtem sklopu pa so udeleženci razmišljali o tem, pred kakšnimi izzivi stoji krščanstvo v Evropi danes in kaj je temelj dialoga.

5. Tretji dan simpozija

Zadnji dan simpozija so se najprej zvrstila predavanja po področnih sekcijah (8 predavanj), nato je sledila okrogla miza ob sklepu simpozija (evalvacija simpozija). Na okrogli mizi so poleg plenarnih predavateljev sodelovali še doc. dr. Bogdan Dolenc, izr. prof. dr. Avguštin Lah in mag. Violeta Vladimira Mesarič Jazbinšek. Gozstje omizja so povzeli tridnevno dogajanje na simpoziju, ki ga razumejo kot dobro popotnico za nadaljnje ekumensko druženje in udejstvovanje, in ga trdno umestili v dediščino omenjenih medfakultetnih ekumenskih simpozijev.

Tako se po eni strani nadaljuje in nadgrajuje dediščina, ki po drugi strani v novih razmerah kliče po prenovljenem konceptu. »Ob pripravah na tokratni dogodek se je izkazalo, da klasičnega razumevanja ekumenizma ni več, saj živimo v širšem globalnem svetu, kjer smo vsi skupaj soočeni z drugo kulturo – islamom pa tudi z nekonfesionalno kulturo,« je za Radio Ognjišče povedal dr. Matjaž, član organizacijskega odbora za pripravo ekumenskega simpozija. Podobno je razmišljal msgr. dr. Lipovšek v pozdravnem govoru: »Tu, bratje in sestre, ne gre le za praktične razloge. Gre za mnogo več, gre za našo identiteto.«

Zato so krščanske skupnosti v vseh Cerkvah zavezane k temu, da globalne krščanske vrednote živijo in zanje pričujejo. V tem smislu so udeleženci simpozija oblikovali in povedali nekaj predlogov za organizacijo nadaljnjih ekumenskih simpozijev. Pri pripravi tako imenovanih priporočil organizatorjem prihodnjih mednarodnih znanstvenih simpozijev Jugovzhodne in Srednje Evrope so sodelovali udeleženci ljubljanske, zagrebške in beograjske fakultete. Priporočila bodo objavljena v reviji *Edinost in dialog*.

Samo Skralovnik